

Дейността на социалния работник в отделите за закрила на детето

Багряна Илиева

Abstract: Cooperation in the field of child protection: *In our country there is no standard for the types of activities to perform social worker working with children and people. The main activity carried out in departments of child protection social workers in carrying out social work is to safeguard and protect children's rights. The activities of social workers from departments for child protection are regulated by the Law on Child Protection. Are necessary requirements for training, professional experience and knowledge in working with different target groups at risk and communities.*

Key words: *A social worker, activity, loaded, children, to account the social worker, Practice, The organization, Social work, state institutions, the Law on Child Protection, different target groups at risk and communities, reform.*

ВЪВЕДЕНИЕ

В съвременното си звучене социалната работа запазва като свой водещ принцип милосърдието, но го адресира не само към болния човек, а към деца и лица с проблеми в общуването и приспособяването. В наши дни социалната работа обхваща комплекс от дейности с икономически, педагогически, медицински, социален и правов характер, чрез които се подпомага личността, изпаднала в подобно затруднение.

В понятието „дейност“ се влага следния смисъл: „съвкупност от действия в някаква област; работа.“ [9] или „Това, което човек върши в някоя област на живота, работа, знание.“ [1]

ИЗЛОЖЕНИЕ

Дейността на социалния работник спомага за формиране на човешката личност, помага да се компенсират социални дефицити и да се хармонизират човешките взаимодействия. Всичко, което прави социалният работник, което използва, както и начинът, по който го върши, трябва да бъде социално-педагогически целесъобразно, да има главна насока и цел. Това е вярната посока, независимо от индивидуалността на клиента, от неговата възраст или общност.

Според Мери Ричман основната насока в дейността на социалните работници е свързана с оценяването. Това е заключението на авторката в своята книга „Социална диагноза“, излязла през 1917 г., където описва, че основните насоки, в които се реализира дейността на социалния работник е оценяването на клиента и неговото социално обкръжение; на ресурсите и персонала; оценяване на плановете за работа с клиенти и ефективността на програмите. [8]

По пълна картина за дейността на социалния работник представя И. Кусев. Авторът смята, че е „обемиста административна работа“ и се работи с много документи за здравословното и имотно състояние на лицето, за трудовете му доходи и други. Ежедневно за всеки клиент се оформя досие, в което се прикачват всички писма, получени и изпратени до държавни и местни институции. Следователно, неразделна част от работата му е да поддържа ежедневна информация за изпълнение на задачите и да осъществява обратна връзка с клиентите чрез писма, телефонни разговори или пряк контакт. Основната дейност на социалния работник е около приема на клиенти с проблеми - битови, медицински, финансови, социални и личностни; оказване на съдействие, улесняване, подпомагане и решаването им.[4]

В по-голямо разнообразие е представена работата на социалния работник от Morales и Й. Тепавичаров, които в своето емпирично изследване използват техниката „анализ на работното място“. Чрез нея се цели да се получи пълна картина за практическите дейности, които социалните работници осъществяват.

Изследвани са социални работници, заемащи различни длъжности в държавния и неправителствен сектор. Чрез статистическата процедура на кластерния анализ са изведени 16 дейности. [6, 10]

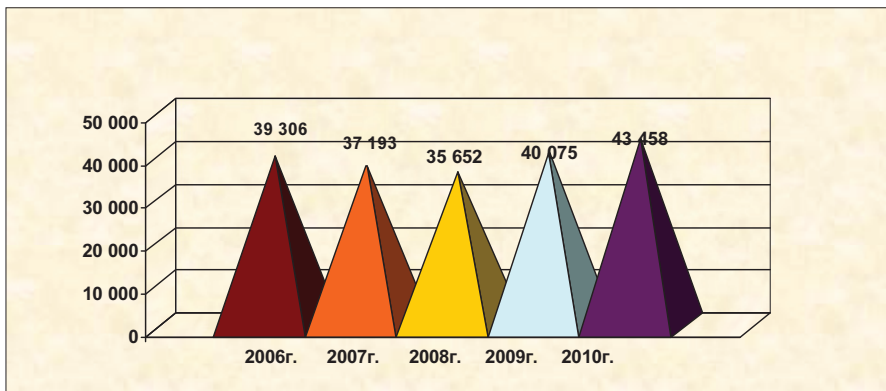
В нашата страна дейностите на социалните работници от Дирекция „Социално подпомагане“ се определят от Устройствения правилник на Агенцията за социално подпомагане. Тези дейности са предназначени за всички служители от отдел „Социална защита“, отдел „Закрила на детето“ и отдел „Хора с увреждане и социални услуги“, които провеждат държавната политика в областта на социалното подпомагане, закрилата на детето, рехабилитацията и социалната интеграция на хората с увреждания на територията на съответните общини. Ако се сравнят описаните дейности от цитираните автори ще се установи, че има съвпадение в по-голямата си част. Причината за това е, че са „насочени към постигане на по-добро качество на живот, достойнство и отговорност у хората на основата на индивидуалните им способности, междуличностните отношения и ресурсите на общността.“ [5] Съществена разлика се наблюдава в областите на дейност, описани в длъжностната характеристика на социалния работник от отдела за закрила на детето. Според нея работата му е в следните три области: „Пряка работа с деца и семейства по семейна подкрепа, превенция, реинтеграция, осиновяване и приемни грижи; партньорство с други институции и организации, по проблеми свързани със закрилата на децата; и проучване на нуждите и планиране на развитие на социални услуги за деца и семейства.“

Успешното провеждане на политиката за закрила на деца в риск изисква да се развиват дейности от социалните работници за реализиране на приетата реформа, стартирала през 2000 г.

Най-често реализираните дейности от социалните работници :

- Една от дейностите, извършвана в отделите за закрила на детето, е свързана със сигнализиране и регистриране на сигнал. В отделите постъпват писмено жалби, молби за съдействие, писма, искане и устни сигнали за деца в риск. През 2007 г. броят на подадените сигнали за дете в риск към отделите за закрила на детето в страната са 37 193: жалби, молби, телефонни обаждания и др., вписани в дневника за регистриране на получените сигнали. [2]

Диаграма 1. Обработени жалби, молби за съдействие и сигнали за деца в риск през 2006 г.- 2010 г.

Въпреки че броят на подадените сигнали през 2006 г. намалява в сравнение с 2007 г. (Диаграма 1.), това показва, че успешно се развива системата на закрила на детето, като се осигурява все по-голям достъп до сигнализирането и се увеличава

доверието в адекватната и своевременна намеса от органите по закрила за предотвратяване риска за детето. Не само повишената обществена информираност за функциите и ролята на отдела за закрила на детето, но и промяната на обществените нагласи с поставянето на детето във фокуса и вниманието на държавната политика и грижи, повишават чувствителността на хората и сигурността, че ще получат подкрепа и помощ от институциите за закрила на детето. В отчетите на Агенцията за социално подпомагане за период от 2006 г. - 2010 г. (Диаграма 1.) се отбелязва, че най-много сигнали за деца в риск са регистрирани през 2010 г. - общо 43 458 сигнала. Причината да са регистрирани през 2010 г. най-голям брой сигнали е разкритата Национална телефонна линия за деца 116 111. [7]

- Социалният работник е обвързан с изпълнение и на дейности по проучване и оценка на дете в риск или по-точно „работа по случай“. Събира се информация за здравното, познавателното, емоционалното и поведенческо състояние на детето. Тази оценка се прави въз основа на стандартите за физическо и психическо развитие на детето в съответната възраст и особеностите в удовлетворяването на потребностите в съответната възраст. Социалният работник дава оценка по отношение на родителския капацитет и становище за средата, в която живее детето, по отношение на нейната адекватност към потребностите му, извършваща се въз основа на критерии, които са - да е сигурна, постоянна, семейна или близка до семейната.

- Служителите от отделите за закрила на детето през работното си време извършват попълване и техническа обработка на документи, както и организират и провеждат работни срещи за обсъждане на краткосрочни и дългосрочни планове с представители на други институции.

- Дейностите за наблюдение и контрол в защита и спазване правата на децата, социалните работници извършват още при събиране на информация за проучване и оценка риска за детето, на потребностите му и на родителския капацитет, на факторите на семейната среда и на ресурсите на общността. Като инструмент за наблюдение и контрол се използват и три/шест/месечните прегледи на индивидуалните планове за действие и оценка на поставените в тях цели, както и провежданото годишно наблюдение на дете в следосиновителния двугодишен период и на дете, настаненото в приемно семейство, за периода на настаняване.

През 2008 год. е проведено научно-изследователското проучване в девет областни града от Североизточна България: Варна, В. Търново, Добрич, Разград, Русе, Габрово, Търговище, Силистра и Шумен с включени 40 общини. В проведеното изследване са включени общо 185 броя служители.

Целта на изследването е да се проучи спецификата на социално-педагогическата работа в отделите за закрила на детето чрез набиране на субективна (мнение, отношение, нагласа) и обективна (данни и факти за условия на труд и техническа осигуреност; брой, квалификация, пол и възраст на персонала; брой детско население и отворени случаи; проведени обучения и супервизия;) информация от социалните работници и експерти, от наблюдение, проучване на документация и научна литература. За постигане на целта, една от задачите е да се анализират полетата на професионална реализация на социалните работници.

Критериите, които се използват за постигане на цитираната задача е:

1. Начини за разпределение на дейностите;
2. Натовареност на социалните работници.

По първа точка: Възоснова на анкетна карта е събрана информация и измерена относителната тежест на различните дейности, които се изпълняват от социалните работници. Установени са общо 67 дейности. При събирането им са използвани функциите, които служителите изпълняват, според Устройствения правилник на АСП, в ЗЗД и правилникът към него, и други нормативни документи.

След внимателен анализ на резултатите от анкета се установи, че дейностите на социалния работник са много и се сменят многократно през деня. Затова и получените данни представляват сложна и многообразна картина от дейности. От една страна е видно, че служителите по всички цитирани дейности са били ангажирани. Това голямо разнообразие от дейности, общо 67, говори за обширната сфера на социално-педагогическата работа при работа с деца и семейства в риск. От друга страна - прави впечатление отчетените ниски средни стойности в табл. 1. (10.88%, 8.57%, 5.03%, 4.65%, 3.68%, 3.08%, 2.86%, 2.64% и др.). Наличието на минимални различия в отчетените дейности от социалните работници в нашата страна, показани в таблицата, се дължи на голямото им разнообразие, с които са ангажирани. Те посочват, че изразходват работното си време най-вече за „предвиждане до адрес” – адреси на клиенти, до специалисти в местни, държавни и неправителствени институции (общо около 10.88%). Често посещенията до клиента е съпроводено с ангажиране на почти половин или цял ден, ако се намира в друго населено място или крайни квартали. Набирането на информация за предприемане мярка за закрила налага посещение при различни специалисти: педагози, лекари, полици и др. Другите дейности, които се отчетат от социалните работници, са: разговор с клиент (8.57%), проучване и социална анкета (5.03%), попълване на формуляри (4.65%), отговор на писмо от друг отдел за закрила на детето (3.68%), писане на социален доклад (3.08%), писане на писма до институции: ГРАО, Полиция, МКБППМН, училища и други отдели за закрила на детето, Бюро по труда, съд и др (2.86%), оценяване на случай (2.64%).

Таблица 1. Разпределение отговорите на въпрос: Коя дейност ангажира най-много времето на социалния работник в Република България?

Дейност	% от общо натоварване
1. Придвиждане до адрес, институция.....	10.88%
2. Разговор с клиент	8.57%
3. Проучване и социална анкета - посещение на адрес	5.03%
4. Попълване на формуляри, проучване на документацията	4.65%
5. Отговор на писмо от друг отдел за закрила на детето	3.68%
6. Писане на социален доклад	3.08%
7. Писане на писма до институции: ГРАО, Полиция, МКБППМН, училище, БТ, съд и др.,	2.86%
8. Работа по случай - оценяване на случай	2.64%
9. Други /приемане на молби по ЗСПД и ЗСП, обработка на приетите молби, финансов контролър и други...	2.64%

На девето място в табл. 1. е поставена позицията „други”, където социалните работници са допълнили дейности, които извършват, но не са включени в длъжностната им характеристика. В подкрепа на своите колеги от отдел „Социална закрила”, приемат молба - декларация за отпускане на месечни и целеви помощи по Закон за социалното подпомагане и Закон за семейни помощи за деца - отработват ги и изготвят ведомости; приемат документи по национални програми; извършват деловодна дейност и периодична проверка на служебната електронна поща на дирекцията и др. Смустващо е сравнително високият процент на социалните работници от отделите за закрила на детето, които са ангажирани с тези „други” дейности.

От цитираното по-горе може да се направи извода, че професионалната работа на социалния работник се отъждествява с широк кръг разнообразни социални

дейности, „много от които излизат извън приетите норми за социална работа в англосаксонските и други европейски модели.” [3]

По втора точка: По време на проведените интервюта се откроява мнението за голямата натовареност на социалните работници. Това се потвърди от отговорите в анкетата. На въпроса: „Как оценявате натоварването си?”, 53% от анкетиранияте социални работници го оценяват като голямо. От друга страна – не можем да не споменем мнението на председателя на Агенцията за закрила на детето Надя Шабани пред вестник „Сега” на 22 март 2010 г., която подчертава, че основните проблеми, които стоят в отделите за закрила на детето са обучението, тежестта и голямото натоварване. [11]

Въпреки че анкетиранияте оценяват извършената социално-педагогическа работа като възможност за личен принос и творчество, остава голям дела на социални работници, които смятат, че проблемът с натоварването не е решен. Това се потвърждава от отчетите на Държавната агенция за закрила на детето за 2010 г. и Агенцията за социално подпомагане за 2009 г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В проведеното проучване се установи, че големия брой дейности не могат да се реализират от социалните работници, т.к. надхвърлят възможностите на социалния работник. Изведе се, че натовареността е един от водещите фактори за отчитане на ефективна социално-педагогическата работа в отделите. Необходимо е създаване на система от критерии за натовареност, оценка и контрол за осъществяване на основните дейности, с цел спазване на регламентираните срокове, повишаване качеството на работа в отделите и прекратяване начина за определяне средната натовареност на един социален работник единствено на областно ниво, т.к. проблемите са различни във всяка община. Липсата на разработен държавен стандарт за натовареност, за съотношението „социален работник – брой клиент” е причина социалните работници да работят по неограничен брой случаи, за което са необходими голям брой дейности.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Български тълковен речник, С.1994.
- [2] Държавна агенция за закрила на детето. "Доклад 2006г, 2007, 2008, 2009", (www.sacp.government.bg)
- [3] Колев, Г. Изследване на професионалната идентичност на социалния работник в България. В: Научни изследвания в социалната работа: състояние и приложение. С., 2005.
- [4] Кусев, И. Основи на социалната работа. С., 1998.
- [5] Закон за социалното подпомагане.
- [6] Morales, A., B. W. Sheafor. Social work. A profession of many faces. ALLYN and BACON, Boston, 1989.
- [7] Отчет за дейността на Агенция за социално подпомагане за 2007, 2008, 2009 и 2010 (<http://www.asp.government.bg/>)
- [8] Петрова, Н. "Основи и методи на социалната работа" С, 2001.
- [9] Съвременен тълковен речник на българския език". С., 1995.
- [10] Тепавичаров, И. Измерване и оценяване в дейността на социалния работник. М., 1999.
- [11] (<http://sacp.government.bg/interviuta-publikacii/nasilieto-velichava-dvoino>)

За контакти:

Д-р Багряна Илиева, Катедра *Педагогика, психология и история*, Русенски университет "Ангел Кънчев", e-mail: b_r_ilieva@hotmail.com

Докладът е рецензиран.